

Semprun, ölüm, yazmak ya da yaşamak

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Büyük Yolculuk'tan bu yana benim için hep vazgeçilmez oldu. Yoksunluk yıllarında, Türkçede bulunmayan kitaplarını arayıp durmuş, hiçbirisine ulaşmamıştım. Yirmi yıl sonra, kırk yaşın armağanı olarak geldiler. Efsanevi Ramon

Mercader'in İkinci Ölümü'nde ne bekliyordusam onu buldum. Ne Güzel Pazar ise yalnız onun bir unutulmaz hatırasını anlatmakla kalmayacak, üstünde onu bana getiren kişinin görünmez el iziyle vazgeçilmez hatıralarımdan birisi olacaktır. Son günlerde ise üst üste iki kitabı çıktı: 'Neçayev Dönüyor' ve 'Yazmak ve Yaşamak'. Jorge Semprun'den söz ediyorum.

Federico Sançez'in Özyaşamöyküsü'nde anlattığı yeraltı serüvenini tamamlayıp İspanya Kültür Bakanı olduğunda yazdığım ve onunla kuşağının macerasını anlattığım uzunca yazıda kendisini Son Şövalye diye tanımlamıştım. Şimdi özyaşamöyküsü, anıları diye okunabilecek son kitabı yazma edimine ve dil serüvenine adanmış bir yapıttır. Semprun, başka hiçbir şeyi değil, yazmak ve kötülük arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. Kötülük bağlamında Dostoyevski ve Malraux'yla he-

saplaşırken, daha Buchenwald Toplama Kampı'ndan çıktığı günlerde "Yaşadığım bütün bu ölümü anlatabilmek için bana birkaç ömür gerek" diye düşünüp, bütün yaşananlardan bir edebiyatın doğacağını varsayarak sözünü şöyle bağlamıştır: "Bu edebiyatın gerçekleştirilmeye çalışacağı şey, kötülüğün dehşeti içindeki insan ruhunun araştırılması olacak... Bize bir Dostoyevski gerekecek!" Malraux'yu o nedenle aşamayacak ve onun o çarpıcı cümlelerini kitabının başına yazacaktır: "Ruhun içinde mutlak kötülüğün kardeşlikle çatıştığı noktayı, tam o noktayı arıyorum." Ama kötülük, Semprun'e göre insanlığın özgürleşme projelerinden birisidir ve sorunlu bir özgürleşme alanı olan yazıyla zorunlu bir ilişkisi vardır. Bu, yazının kötülükle de kurduğu ilişkinin bir başka boyutudur.

Bu doğaldır; çünkü, her yazma ediminin ama bir o kadar da her sanatsal üretimin kötülükle bir bağlam ilişkisi vardır. Bu, sanatın, güzellik yaratma sürecinde bile ortaya çıkardığı bir olgudur. Güzellik, son kertede, insanların içinde buldukları doğal ortamda olmayan bir şeydir. Bir öneridir ve o nedenle de bir dışlamayı ve şiddeti içerir. Gene de bu gerçeğin asıl ortaya çıktığı alan yazıdır. Yazı, hatırlamaktır. Hatırlamak, istenmeyen bir şeyle yüzleşmektir. Ayrı bir şey, yazmanın teşhire dönük yüzüdür. Teşhir ifşadır ve o da yazanın ken-

disine uyguladığı bir tedhişten başka bir şey olamaz. Ama, yazmak yalnızca hatırlanan şey değildir. Tersine, yazılanlar aslında unutulandır. Bu belki bir özgürleşmedir, tıpkı Semprun'un kitabında yazabilmek için ne kadar unuttuğunu anlattığı üzere, ama bir başka tutsaklığı da beraberinde getirir. Yazabilmek acı çekmektir; o, unutuşu zorunlu kılar. Öyleyse yazılanlar unutulmalar, unutulmalar ise yaşanmış olanlardır. Bu da bir dil, bellek ve söz yitiminin içinden gerçekleştirilebilir ancak. Yazmak, sanıldığı gibi tersine, yaşamak değildir ve birisi varken öteki yoktur. Kötülüğü anlatan ve yazıyı bir dil sorunu olarak gören Beckett'in de bir 'insanlık durumu' yazarı sıfatıyla Dostoyevski çizgisine eklenmesinin rastlantı olmaması bu nedenledir.

Semprun'un, 'Yazmak ya da Yaşamak'ta tıpkı Cenneti'nin erişilmez kitabı 'Kurtarılmış Dil'de yaptığı gibi, ölüm ve yokoluşu, dolayısıyla da kötülüğü yazının içinden görmesi ve yazma sürecinde bilinç ve belleğin yaşadığı o akıl almaz serüveni anlatmaktadır. Kısacası, yazının ve dilin arkasında yer alan tedirginliği ve o sürecin varlıksal-bedensel yokoluşla olan ilintisini dile getirirken Semprun, o kuşağın hep eksik bıraktığı bir son taşı da şimdi, kilit taşı olarak yerine yerleştirmektedir. Dil ve eylem arasındaki ilişki. Macera tamamlanmıştır. Semprun de artık ölebilir!